

УДК 338.48



Н.М. Куліковська
викладач соціальних дисциплін
Херсонський політехнічний коледж
Одеського національного політехнічного університету,
e-mail: vkulik-ovskaya@gmail.com



Арбузова Ю.В.
аспірант, викладач
Херсонський політехнічний коледж
Одеського національного політехнічного університету,
e-mail: yuliya_v_arbuzova@ukr.net

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ НА ХЕРСОНЩИНІ, ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ РЕГІОНУ

Н.М. Куліковська, Ю.В. Арбузова.
Історичні аспекти розвитку культурного туризму на Херсонщині, як фактор формування іміджу регіону. В статті досліджується період кінця XVIII –го по другу половину XIX ст., коли йшов активний процес етнічного заселення краю та розвиток пізнавального туризму на основі релігійних, архітектурних споруд, що збереглися до нашого часу на Херсонщині.

N. M. Kulikovskiya, Y. V. Arbuzova
Historical aspects of the development of cultural tourism in Kherson region, as a factor of formation of image of the region,
The article examines the period from the end of XVIII to the second half of the nineteenth century, when there was an active process of ethnic settlement of the region and the development of tourism on the basis of religious, architectural buildings, preserved to our time in the Kherson region.

Вступ. Пізнавальний або культурний туризм завжди був важливим сегментом подорожей. Основним мотивом даного виду туризму є ознайомлення з історико-культурними цінностями та унікальними природними об'єктами краю.

Культурний туризм є вагомою складовою наповнення бюджетів як місцевих співтовариств і його членів, так і держав. Проте в нашій області цей напрям знаходиться ще в стадії формування. Історико-культурні пам'ятки продовжують залишатися ізольованими від загального туристичного простору.

Причин тому чимало, але матеріальна - не головна. Недостатня взаємоінформованість між історико-культурною і туристичною сферою,

відсутність навичок в співпраці - ті напрями роботи, які лишаються до кінця не вирішеними.

Проте, з самого початку, мова повинна йти про те, що саме може запропонувати туристам як об'єкт для огляду наша область і з'ясувати, чому більшість історичних пам'яток стали непридатними для використання у сфері культурного туризму з причини нецільового використання.

Херсонська область багата на культурно-історичний спадок. Проте сучасні туристи, на жаль, з ним майже не знайомі, окрім об'єктів Херсонської фортеці, Кам янецької січі, Олешківської січі та ще деяких. Причиною цього є нецільове використання ряду пам'яток та недостатнє їх фінансування. Тому сьогодні є потреба у їх детальному вивченні та з'ясуванні перспектив використання даних об'єктів в сфері туризму. З вищесказаного випливає **актуальність** дослідження.

Дослідженням історії краю та історико-культурних пам'яток займалися ряд вчених, журналістів, істориків: О.Скороходов, Є.Горностаєв, С.Водотика, З.Орлова

Мета даної статті - з'ясувати появу історико-культурних пам'яток Херсонщини в період формування етнічного складу населення, а також проаналізувати значення цих об'єктів для розвитку туризму в регіоні.

Матеріали дослідження. На Генеральній конференції Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, яка відбулася в Парижі у 1972 році була прийнята Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини.

Статтею 4 Конвенції визначено, що кожна держава, яка приєдналася до неї, визнає, що приймає на себе зобов'язання забезпечувати виявлення, охорону, збереження, популяризацію й передачу майбутнім поколінням культурної і природної спадщини, яка перебуває на її території.

Норми цієї Конвенції знайшли своє відображення і в статті 54 Конституції України, згідно з якою культурна спадщина охороняється законом. Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність [1].

Згідно з Законом України «Про охорону культурної спадщини» та відповідно до статей №17,18,24: «Пам'ятка, крім пам'ятки археології, може перебувати у державній, комунальній або приватній власності...

Власник або уповноважений ним орган, користувач зобов'язані утримувати пам'ятку в належному стані, своєчасно проводити ремонт, захищати від пошкодження, руйнування або знищення відповідно до цього Закону та охоронного договору» [1].

І все ж таки, проблема охорони пам'яток й досі залишалася поза увагою держави.

В умовах інтенсивного промислового розвитку, будівництва в містах, процес знищення пам'яток набув масового характеру. А ще менш бережливим було ставлення до цих пам'яток місцевої адміністрації та приватних власників. Тому нині ми можемо бачити зруйновані або спотворені переробками безліч церков, вирубані парки, вигладжуються, мури фортець, заросли кущами, розібрані до основи на матеріал для будівництва садиби меценатів, купців, освітянських закладів XIX - XX стол. А всі ці пам'ятки могли б бути туристичними особливими, унікальними об'єктами культурно-історичного значення для пізнавального туризму.

Доцільно детальніше розглянути деякі історико-культурні пам'ятки, представлені на Херсонщині у вигляді церковних споруд та вказати, які можна використати при формуванні екскурсійних маршрутів.

У процесі заселення формувалась своєрідна етнічна структура краю. Хто добровільно переселявся, а когось влада насильно направляла на обжиття та освоєння Півдня Причорномор'я. Так на Херсонщині заявили поселення німців-колоністів, які користувалися деякими пільгами певний час, звільнялись від рекрутчини та податків, поляків-колоністів, шведів - колоністів. Іноземці з ентузіазмом освоювали нові землі, паралельно несучи свою культуру, звичаї, традиції. Селище Костирка, Шлангендорф, Високопілля, Кучубіївка, Орлове, Федорівка – не повний перелік населених пунктів, які мають пруське коріння [2].

Селище Високопілля засноване у 1869 році німцями — переселенцями з Таврійської губернії як група поселень під назвою з центром у с.Кронау (нім. Kronau).

У 1887 р. тут налічувалося 86 дворів. У VIII випуску «Ведомостей из важнейших селений Европейской России» за 1886 рік с.Кронау згадується як центр волості. У 1889 році в ній проживало вже 497 чоловік, 349 із яких займалися сільським господарством [3].

Пам'ять про колоністів зберігає лютеранська кірха Петра і Павла, збудована у 1885 р. в архітектурних традиціях романського стилю у селі Зміївці Бериславського району(рис.1).

У м. Херссоні вихідці з Пруссії та Австрії займалися ковбасним виробництвом, були кондитерами, вчителями, лікарями, фармацевтами. З 1828 р. кращими у місті вважались аптека Міллера та кондитерська Меттера по вулиці Суворівській.

У першій половині XIX ст. вихідцями з Польщі були засновані села Киселівка, Цареводар, Миколаївка, Михайлівка. Потрапили поляки до нас

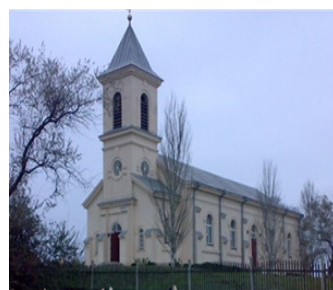


Рис.1. Лютеранська кірха Петра і Павла, 1885 р

за участь у національно-визвольному русі 30-60-х років XIX ст. Російська адміністрація позбавила шляхтичів свободи від податків, рекрутської повинності, і головне, права на безкоштовну освіту. Більшість віруючих поляків – католики. Зустрічаються незначні групи протестантів. На початок XX ст. вони становили 1,1% від усього населення території нинішньої області.

Пам'яткою тих часів свідчить Парафіяльний костюл у селі Преображенка. Костюл зведений у стилі псевдоготики. Як один із найстаріших храмів Таврії він був справжнім духовним центром поляків, через що тривалий час у народі Преображенку називали Варшавою. За радянських часів костюл переобладнали під палац культури. Спотворений і перебудований храм чекає на відродження [6]. (Рис.2).

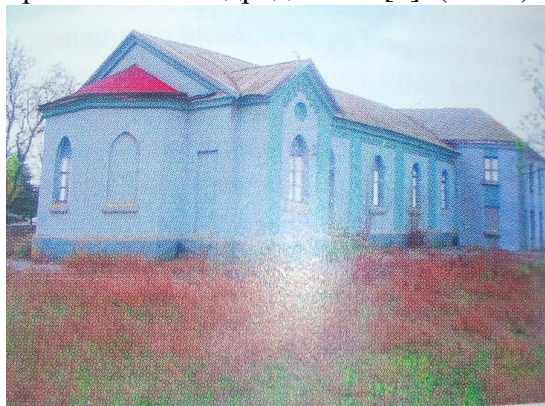


Рис. 2. Римсько-католицький костюл
с. Преображенка



Рис. 3. Церква Святих Іоакима та Анни
с. Преображенка

У селі проживали як поляки, українці так і селяни втікачі з Росії. У спадок нам збереглася православна церква Святих Іоакима та Анни в с. Преображенка (Рис.3).

В її архітектурі відчуваються мотиви романського стилю та ренесансу. Це є нетиповим для півдня України. Будівельний матеріал - червона цегла, додає споруді своєрідної екзотики. За радянських часів споруда була закрита. У 1934 р. розстріляли настоятеля, отця Леоніда Крижанівського. Церква вціліла завдяки тому, що в ній обладнали музей атеїзму. Нині у храмі знову проводиться богослужіння.

Село Новопетрівка. Засноване польським однодворцями у 1887 р. Невдовзі тут з'явився костюл, зведений в архітектурних традиціях романського стилю, який зберігся до наших днів і є прикрасою села. Служба тут проходить регулярно і по сьогоднішній день [5]. (Рис.4).

Село Правдине (Цареводар) було засноване в 1846 р. польсько-литовськими шляхтичами-однодворцями, висланими на Херсонщину за



Рис.4. Польський костьол.
с. Новопетрівка

участь у Листопадовому повстанні 1830 р. У 1858 р. в селі збудували псевдоготичний костьол Святого Тіла Господнього. А на початку ХХ ст. Цареводар збагатився ще однією архітектурною перлиною – фамільним склепом – каплицею багатих землевласників Савунів, зведеному на сільському цвинтарі у романсько-візантійському стилі (Рис. 5,6).



Рис 5. Костьол Святого Тіла Господнього
с. Правдине

Церква завжди відіграла важливу роль у духовному і культурному розвитку краю. Релігійні споруди визначали архітектурне обличчя міст і сіл. Серед церковних споруд чимало шедеврів, які сьогодні стали пам'ятками архітектури.

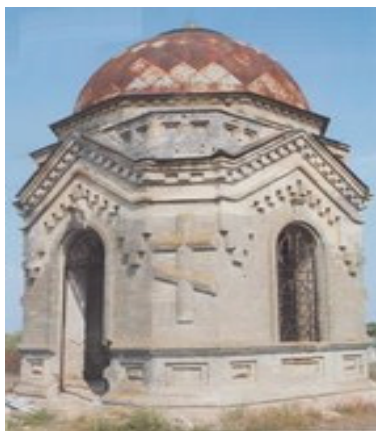


Рис.6 Каплиця Землевласників
Савунів



Рис.7. Храм Святого Олександра Невського
с. Строганівка

Село Строганівка було засноване вихідцями з центральних губерній Росії й у 1820-х роках минулому офіційно вважалася російською колонією. Естетичні уподобання переселенців знайшли відображення в архітектурі сільського храму Святого Олександра Невського, зведеного у 1869 р. За

свою історію святиня пережила чимало випробувань з яких вийшла спотвореною, але не скореною (Рис 7).

Свято-Покровський храм с.Качкарівка. Початок селу Качкарівка поклав ще за часів Запорозької Січі козак Марко Осадчий, який мав зимівник над Качкарівською балкою. Наприкінці 18 ст. у селі спорудили церкву, присвятивши її Покрові Пресвятої Богородиці. Нова Покровська церква збудована у напіввізантійському стилі із застосуванням архітектурних прийомів модерну постанала у 1912 р. і нині вона гордо височить над водами Каховського водосховища. Первісний іконостас не зберігся. А існуючий виконаний у сер. ХХ ст. надає величому інтер'єрові аскетичного вигляду. До наших днів збереглися декілька ікон 18 ст., які походять з попереднього храму, збудованого ще запорожцями [6]. (Рис.8,9).

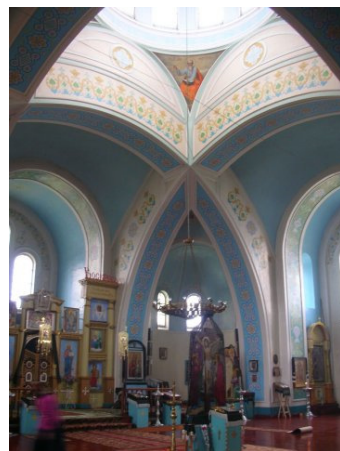


Рис.9. Вид з середини

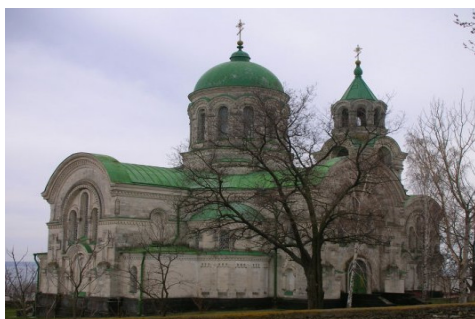


Рис.8. Свято-Покровський храм с.Качкарівка

ва. 1774 р в ході російсько-турецької війни тут постанала фортеця Збур'ївський ретраншемент, де несли службу козацькі війська. У 1869 р. в Новій Збур'ївці побудована церква Успіння Пресвятої Богородиці. За радянських часів тут розміщувався кінотеатр «Космос», а дві вцілілі ікони використовувались як двері (Рис.10,11)

Церква Успіння Пресвятої Богородиці у Новій Збур'ївці

Збур'ївська земля пам'ятає про запорозького гетьмана 16 ст. Самійла Зборовського та російського полководця Олександра Суворова



Рис.12. Скіфський курган Огуз



Рис.11. Золота вуздечки у вигляді свастики

нього вибухнула справжня "золота лихоманка" - місцеві селяни розпочали полювання на дорогоцінні курган був просто нашпигований. Одна з них - прикраса до вуздечки у вигляді свастики з кінських голів - нині стала

символом Нижньосірогозького району. Ця була епоха царя Атея — час найвищого розквіту Скіфської держави. На думку деяких археологів саме Атей і був похований в центральній, найбагатшій могилі Огуз (Рис.11,12).

Висновок. Враховуючи іноземний досвід розвитку туризму, в Україні потрібно глибоко вивчити і науково обґрунтувати сучасний етап і перспективи розвитку пізнавального або культурного туризму, і на цій підставі виявити території для розвитку туризму, розробити відповідні рекомендації як для органів місцевого самоврядування, так і для громадян, які зацікавлені у цій діяльності, створити інформаційно-рекламну мережу про туристично-рекреаційні можливості регіону і на кінець розробити екскурсійні маршрути [4]. А у нас є що показати гостям. Туризм на Херсонщині стане важливим джерелом наповнення бюджету, створення нових робочих місць в області. [6] За таких умов Херсонщина може стати привабливим туристичним регіоном.

Мало хто з жителів області може розказати про царський некрополь, який згадує у V ст. до н.е. ще «батько історії» Геродот.

Це знаменитий скіфський курган Огуз, який датується III ст. до н.е. і розташований у Нижньосірогозькому районі. Наприкінці XIX - початку XX ст. навколо



Рис.10. Церква Успіння Пресвятої Богородиці у Новій Збур'івці

Література

1. Водотика С.Г. Історія Херсонщини XIII-XIX ст..[Текст]: Навчальний посібник. Херсон: Айлант, 2003.- 160 с. - ISBN 966-7403-55-6
2. Орлова З.С. Ратнер І.Д. З історії заселення Херсонщини / Коротенький довідник [Текст]: - Херсон, 1993. – 126 с.
3. Путешествие по Херсонщине. Энциклопедия-путеводитель [Текст] / Херсон. Надднепряночка, 2008. – 296 с.
4. Ніколаєнко О.О. Участь поляків у громадському житті Північного Причорномор'я наприкінці XIX – на початку XX. [Текст]
5. Н.М. Куліковська, Ю.В. Арбузова, «Розробка туристичного маршруту «Козацька спадщина правобережної Херсонщини» //Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві: збірник наукових праць [Текст]. – Вип. 4(9) - О.: Наука і техніка, 2014. – 224 с.

Надійшла до редакції 04.01.2016